

GUTEFÅR
AKADEMIN

Avelsplan för Gutefår

Gutefår – historik

Rasen gutefår är ett ursprungligt gotländskt lantrasfår. Förr benämndes dessa får **hornfår** (*hånnlambi* på gotländska) och under 1900-talets början *behornade utegångsfår*. Bevarandearbetet startade kring 1920 när Edward Graelert insamlade ett tjugotal behornade tackor av denna typ. Då hade redan de behornade tackorna blivit mycket ovanliga. Först omkring 1940 fick rasens hotade situation större uppmärksamhet. Kring 1950 fanns fyra ursprungsbesättningar. Av dessa ursprungsbesättningar finns i dag endast besättningen på Lilla Karlsö kvar. Utan de insatser som gjordes av Edward Graelert och senare av Konrad Hellsing hade rasen sannolikt inte funnits kvar i dag.

Antalet behornade "gutefår" uppgår i dag till omkring 9 000 djur. Emellertid har ett betydande antal gutefår genom åren korsats med andra raser, till exempel med jacobfår, gotlandsfår, texel m.fl. raser. Korsningsdjur med dessa raser finns i vissa linjer. På grund av korsningsaveln är troligen bara en minoritet av dagens behornade får rasrena ättlingar till de ursprungligt räddade "hornfåren". Antalet rasrena gutefår har beräknats till cirka 2000 djur.

GutefårAkademin bildades 2007 för att stärka bevarandearbetet och bland annat administrera en genbank: "*Stambok för gutefår och genbank för rasrena hornfår (hånnlambi)*". Till denna genbank ansluts endast gutefår med tillfredställande dokumentation av härstamning och djur utan kända inkorsningar av annan ras.

Härstamningskontroll

Härstamning ska kunna styrkas med **tillräckligt många** bakomliggande föräldraled. Antalet led som behövs för detta varierar individuellt, eftersom antalet led ökar alltefter att nya generationer tillkommer. Härstamning måste vara dokumenterad så långt tillbaka att det är trovärdigt att djuren är ättlingar till de ursprungligt räddade fåren. Dokumentationen ska vidare göra det sannolikt att det inte finns några kända inkorsningar från annan ras i bakomliggande led. Dokumentationen av enskilda djurs härstamning har tidigare ofta varit bristfälliga, men det bör dock alltid vara möjligt att härleda ett enskilt djur tillbaka till 1980-talet. Detta ger möjlighet till två väsentliga kontroller, dels om ursprunget är trovärdigt och dels om kända korsningsdjur finns i härstamningen.

Samtliga djur som ansluts till föreningens genbank ska registreras i föreningens databas. Utöver härstamningsuppgifter registreras uppgifter om djurens utseenden och egenskaper. Även djurägare som inte ansluter sina djur till genbanken erbjuds att registrera sina djur i GutefårAkademin databas. Det finns för närvarande ingen koppling mellan denna databas och Elitlamms databas, även om flera besättningar i GutefårAkademin genbank även är registrerade i Elitlamm, dock ofta med färre härstamningsled där. Tekniskt är det dock inga svårigheter att föra över uppgifter från det ena registret till det andra.

I databasen ska djur som inte är godkända tydligt märkas.

För att möjliggöra identifiering av enskilda levande djur ska dessa vara märkta. Varje djur ska vara märkt med ett märke med unikt nummer i vartdera örat. Minst ett av märkena ska sättas dit i samband med lamningen. Märkning skall ske enligt de regler som finns i Jordbruksverkets föreskrifter och regler för härstamningsregistrering samt de eventuella regler som föreningen kan behöva utforma för anslutning till GutefårAkademin genbank. I dagsläget finns inga särskilda regler utformade av föreningen.

Rasens kännetecken

Gutefår av båda könen ska vara behornade. Det innebär att samtliga gutefår enbart har anlaget Ho⁺.

Gutefårens päls domineras av täckhår i gråskalans alla nyanser. Variationen är stor inom genetiskt givna ramar. Det innebär för gutefårens del följande:

- Pälsen har enbart svart grundfärg medan den bruna, s.k. moritfärgen saknas.
- Endast det vilda, recessiva anlaget vid extension-locus förekommer. Gutefår kan därför aldrig vara svarta på grund av extension-locus.
- Augoti-locus avgör pälsens färg. De alternativ som finns är grå A^g, A^{gg}, A^{lg} och svart A^a samt vitbuk A^t och viltfärg A⁺. Flera av de Augoti-anlag som finns hos andra fårraser saknas hos rasrena gutefår, till exempel saknas: vitt A^w, engelsk blå A^{eb} och grävlingteckning A^o.

GutefårAkademin	Björn Hjernquist	E-post: 0498485248@telia.com
Orgnr 802436-9954	Sproge Snoder 808	0498 - 48 52 48
Plusgsiro 30 91 94-9	623 44 Klintehamn	hemsida: hornfar.se

- Pälsen kan ha ljusa fläckar, så kallade "skäckar", eftersom anlaget S⁺ förekommer på Spotting-locus.

Korsningsdjur kan ibland avslöjas på utseendet. Exempel på avvikelser från de ursprungliga karaktärsdragen är alltför höga lammvikter, hornlöshet eller andra horndefekter samt avvikande pälsfärger. Eventuell förekomst av **avvikande karaktärsdrag / anlag** måste grundligt utredas innan djur med sådana anlag kan godkännas som rasrena får och anslutas till genbanken. Besiktningar och kontroll av fotografier visar om det finns diskvalificerande synliga anlag. Om diskvalificerande anlag upptäcks på djur som ingår i genbanken ska detta utredas. I avvaktan på resultatet av utredningen ska djur med avvikande anlag tillfälligt utgå från genbanken. Om förekomsten av ett sådant anlag inte kan härledas tillfredsställande, utan att det finns risk för tveksamheter i härstamningen ska djuret permanent utgå från genbanken. Detta ska även gälla syskon födda samma år, eventuell avkomma samt eventuell föräldralinje.

Rasen är välanpassad till utevistelse året runt, om djuren bara har möjlighet att välja vistelseplatser som är torra. Fären är härdiga och kan effektivt tillgodogöra sig betet på lågavkastande betesmarker. Tackorna har lätta lamningar och är goda mödrar som effektivt tar hand om sina lamm. Tackor som har problem med lamningen eller inte tar hand om sina lamm ska inte användas i avel. Eventuella uppgifter om detta ska rapporteras vid den årliga rapporten.

Avelsmål

Föreningens långsiktiga avelsmål är att bevara gutefären i rasrena besättningar som hålls i naturliga driftsformer och att de enskilda djurägarna bedriver bevarandeavel som innebär bevarande av bred genetisk variation av rastypiska egenskaper.

Ser man till hela populationen ska det finnas en bred variation i de anlag man kan se på de enskilda djuren till exempel avseende hornformer och pälsfärger, men den grå pälsfärgen ska dominera och baggarna ska ha vida hornkronor som inte riskerar bli horntrånga.

Utbredningen av defekter som horntrånghet och bredklöv ska om möjligt kartläggas genom registrering i databasen. Målet är att på sikt ska defekterna reduceras eller helt försvinna genom avelsarbetet.

Målet är även att registrera så många rasrena gutefår som möjligt av dem som inte ingår i genbanken i syfte att senare ha möjlighet att ansluta renrasiga djur som finns utanför genbanken till dess genbanken sluts.

Uppföljning av målen sker genom sammanställningar av årsrapporter, analyser och genom att arrangera bevarandeavelkurser och besiktningar av besättningar.

Avelsarbetets genomförande

- Besättningar med rasrena gutefår erbjuds att ansluta sig till den av föreningen 2007 inrättade genbanken. Anslutningen är öppen för alla oberoende av medlemskap. Endast rasrena djur accepteras i avelsarbetet. Genbanken är tills vidare öppen.
- Samtliga djur i genbanksbesättningar registreras i en databas.
- Årlig rapport från genbanksarbetet.
- Analyser i databasen för att ta fram uppgifter om släktskapsförhållanden så att de enskilda djurägarna får råd om val av baggar och tackor som avelsdjur.
- Information till gutefårägare om hur genbevarande avel bör bedrivas i syfte att bevara den inneboende variationen hos gutefären. Det sker vid besättningsbesök samt i skrifter och i seminarier.

Avelsplanen har fastställts på GutefårAkademiens stämma den 27 juli 2008 och har reviderats i vissa delar av styrelsen den 2 juni 2009.

Bilaga till AVELSPLAN FÖR GUTEFÅR

Det är en primär målsättning för bevarandearbetet att avelsarbetet bedrivs på ett sätt som så långt som möjligt motverkar ytterligare inavelsökning och förlust av genetisk variation hos gutefår. Ett viktigt hjälpmedel i arbetet är den databas GutefårAkademin har med härstamningsuppgifter om renrasiga gutefår och kända korsningslinjer.

Avelsarbetet måste genomföras på ett annat sätt än vad som sker inom traditionell djuravel. Det innebär till exempel att man måste sträva efter en så jämn könsfördelning som möjligt i populationen och att man inte kan "välja ut" avelsbaggar på traditionellt sätt.

Det är också nödvändigt att beakta skötsel- och vegetationsfrågor, så att djuren hålls i driftsformer som liknar dem som format rasen och att rasen därigenom ges möjlighet att behålla sin genetiska särart och kvarvarande variabilitet.

I utredningsarbetet vid härstamningskontroll är det väsentligt att skilja på om betäckning sker med annan ras eller med okänd far av godkänd ras och ursprung.

PRINCIPER FÖR AVELSARBETET

1. "Avel" skall ej vara någon rasförädling utan bedrivs med syfte att bevara rasens genetiska mångfald.
2. Bevarandet av den ålderdomliga lantrassen bör huvudsakligen ske i form av en levande genbank.
3. För att behålla en livskraftig ras bör det finnas ett antal större besättningar och många små, vilka alla samarbetar med livdjursutbyte.
4. Fåren ska huvudsakligen hållas i traditionella driftsformer och på traditionella fårbetesmarker.
5. Djur med tveksam härkomst ska inte användas i avelsarbetet.
6. Avelsarbetet ska sträva mot att:
 - a. hålla en så jämn könsfördelning som möjligt
 - b. minska inaveln och begränsa förlusten av genetisk variation genom att ha långa generationsintervall.
 - c. styra urvalet av livdjur så lite som möjligt. Val av livdjuren bör kunna ske utan riktad selektion bland de äldsta tackorna.
 - d. på sikt kunna ha fri parning och istället genom DNA-analys göra faderskapbestämning av livdjur. Motivet till gruppbetäckning är att bevara tradition och avelskvalitet.

INFORMATION

För att stärka avelsarbetet är det viktigt att sprida kunskap om gutefår, betesdrift och beteslandskap och att öka intresset för gutefår. Det senare kan ske genom till exempel att:

- a. hålla många baggar med ståtliga horn som ger reklam för rasen
- b. sälja eller visa upp ull, skinn och köttprodukter.
- c. skriva och stimulera till att det skrivs artiklar om gutefåret och beteslandskap

Den som ansluts till GutefårAkademiens genbank förbinder sig att:

1. I sitt avelsarbete följa GutefårAkademiens avelsplan
2. Bara sälja genbanksdjur som är fria från kända anomalier
3. Tillåta besiktning av besättningen om Gutefår-Akademien så begär
4. Årligen sända in "årlig rapport för genbanker" till GutefårAkademien
5. Endast tillföra djur som kommer från godkända, genbanksanslutna besättningar. Om djur tillförs från annan än genbanksansluten besättning ska detta skriftligt godkännas av GutefårAkademien i förväg
6. Förbinder sig att inte hålla andra får än de som är anslutna till genbanken. Undantag kan medges
7. Tillåta att föreningen hämtar uppgifter om besättningens djur hos den organisation som har Jordbruksverkets uppdrag att registerföra gutefår
8. M3-status i Svenska Djurhälsovårdens Maedi-Visna-program upprätthålls
9. Ha en avelssäker fårgård

Besättningsägaren ska vara införstådd med skillnaden mellan produktionsavel och bevarandeavel.